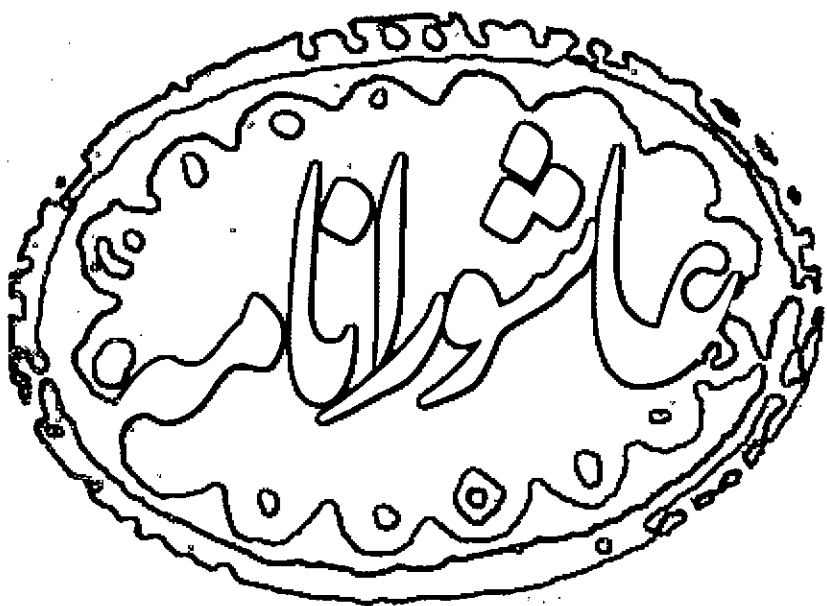




جلد اول
حیات و قیام امام حسین (علیه السلام)

به کوشش
مرکز مطالعات راهبردی خیمه



عاشورانامه / به کوشش مرکز مطالعات راهبردی خیمه-قلم: صحیفه خرد، ۱۳۸۸.
 (دوره) ISBN: 978-600-5724-00-4
 (ج ۱) ISBN: 978-600-5724-01-1

فهرست نویسی بر اساس اطلاعات فیما
 مندرجات: ج. ۱. حیات و قیام امام حسین (ع). - ج. ۲. اهداف و آثار قیام امام حسین (ع). -
 ج. ۳. عزاداری و بایدها و نبایدهای آن. - ج. ۴. کتابشناسی و مقتل نگاری. - ج. ۵. مطالعات
 موردی و پراکنده.
 ۱. حسین بن علی (ع)، امام سوم، ۴ - ۶۱ ق. - سرگذشتنامه. ۲. واقعه کربلا، ۶۱ ق. الف.
 مرکز مطالعات راهبردی خیمه.
 ۲۹۷ / ۹۵۳ BP ۴۱/۴/ ۲



عاشورانامه

جلد اول

حیات و قیام امام حسین (ع)

به کوشش مرکز مطالعات راهبردی خیمه

- ناشر: صحیفه خرد با همکاری مرکز مطالعات راهبردی خیمه
- نوبت چاپ: اول / ۱۳۸۸ ■ چاپ: زیتون
- لیتوگرافی: تیزهوش ■ صحافی: بیروت
- شمارگان: ۱۰۰۰ دوره
- شابک دوره: ۴ - ۵۷۳۴ - ۰۰ - ۶۰۰ - ۹۷۸
- شابک جلد اول: ۱ - ۵۷۳۴ - ۰۱ - ۶۰۰ - ۹۷۸
- قیمت دوره: ۳۸۰۰۰ تومان
- تلفن ناشر: ۷۸۳۲۱۹۸ - ۰۲۵۱



۷	 مقدمه
	امام حسین علیه السلام و قیام عاشورا
	عباس زریاب خوئی
۱۳	 و محمد حسین مشایخ فریدنی
	از حیات تا شهادت امام حسین علیه السلام
۲۵	 مهدی پیشوایی
	قیام حسینی برای شکوفایی عقل
۹۹	 عبدالله جوادی آملی
	عظمت حسین بن علی علیهما السلام
۱۳۷	 ابو عبدالله زنجانی
	قیام جاودانه
۲۰۵	 محمد رضا حکیمی
	از شهادت تا اسارت
۲۴۱	 محمد ابراهیم آیتی
	سیره امام حسین علیه السلام در کربلا
	سید محمد رضا حسینی جلالی
۲۸۵	 ترجمه جويا جهانبخش

خلافت یزید و قیام حسین بن علی علیه السلام

ابراهیم بیضون

ترجمه کریم زمانی ۳۳۷

تاکتیک طف

جلال الدین فارسی ۳۵۱

مقتل الحسین علیه السلام

حسین عندلیب ۴۳۳

کوفیان در عصر امام حسین علیه السلام

سید حسن فاطمی موحد ۴۴۷

امام حسین علیه السلام

فضل الله بن روزبهان خنجی اصفهانی ۴۶۹

بسم الله الرحمن الرحيم

مقدمه

قیام و فداکاری سرور شهیدان، امام حسین علیه السلام از یک رخداد تاریخی به یک فرهنگ تبدیل شده است: فرهنگ عاشورا. اینک عاشورا نه فقط نام یک روز، بلکه نماد و نام یک فرهنگ گرانسنگ است. تاکنون هزاران کتاب و دهها هزار مقاله در این باره نوشته شده و این سیر با سرعت دم‌افزونی پیش می‌رود. برخی پژوهندگان نقد عمر خویش را وقف فرهنگ عاشورا کرده‌اند و اکنون عاشوراشناسی به یک رشته علمی تبدیل شده است.

همه پژوهشها، در یک تقسیم‌بندی کلی، به دو بخش تقسیم می‌شود: پژوهشهای موضوع‌محور و پژوهشهای مسأله‌محور. پژوهشهای نخست به آثاری اطلاق می‌شود که به یک موضوع دامن‌گستر، از آغاز تا پایان آن، می‌پردازد. پژوهشهای دوم شامل آثاری است که به یک مسأله جزئی از یک موضوع عام می‌پردازد. امتیاز پژوهشهای مسأله‌محور این است که در آن کلی‌گویی نمی‌شود و ضمن پرداختن به یک موضوع جزئی، زوایا و خفایای آن با دقت بسیار کاویده می‌شود.

مقاله، ظرف بسیار مناسبی برای پژوهشهای مسأله‌محور است و چه بسیار تدقیقاتی در مقالات وجود دارد که در کتابها یافت نمی‌شود. گذشتگان ما، از آنجا که فاقد پدیده‌ای به نام مطبوعات بودند، از این ظرف نیز محروم بودند و غالب آثارشان موضوع‌محور بود. اگر چه با نگاشتن رساله‌هایی بر این محرومیت غالب می‌شدند، باز هم مجال نشر گسترده آن را نداشتند.

امروزه با وجود و وفور مطبوعات، شاهد پدیده‌ای به نام مقاله‌نویسی هستیم

و بخشی عظیمی از مقالات به امام حسین علیه السلام اختصاص دارد. یک امتیاز مقاله بر کتاب این است که در مقاله، یک مسأله خاص گزیده و در آن موشکافی می‌شود. امروزه کسی که می‌خواهد درباره امام حسین علیه السلام چیزی بنویسد، خود را ملزم نمی‌بیند که از ولادت تا شهادت آن حضرت را بررسی کند، بلکه یک مسأله از این موضوع را برمی‌گزیند و در همان تحقیق و تدقیق می‌کند و حاصل کارش را عرضه می‌دارد. چنین بستری برای گذشتگان ما فراهم نبود و لاجرم هر که می‌خواست در باره آن حضرت تألیفی کند، از ولادت آغاز و به شهادت ختم می‌کرد. نتیجه اینکه نمی‌توانست در برخی مباحث، توقف و تدقیق کند و به همان کلیات و مشهورات اقتصار می‌کرد.

در عصر حاضر، با پیدایی مطبوعات، مقالاتی مسأله‌محور در باره امام حسین علیه السلام فراهم آمده که بسیار ارزنده و آموزنده است. کتاب حاضر به هدف گردآوری این مقالات و احیای آنها پدید آمده است.

متأسفانه جامعه دینی ما، چنانکه باید، با مطبوعات خو نگرفته است و به مقالات چندان وقعی نمی‌نهد. بسیار دیده می‌شود که محققانی، سالها در یک موضوع تتبع می‌کنند و در بسیاری از کتابها دقیق می‌شوند، اما یکسره از مقالات اعراض می‌کنند و به هیچیک از مجله‌های تخصصی رجوع نمی‌کنند. این عده می‌پندارند که تحقیق علمی فقط در کتاب است و مقاله چیزی جز مطالب سردستی و سرسری نیست. پیداست که این پندار نتیجه عدم مراجعه به مجله‌های تخصصی است و ناآشنایی با این پدیده جدید.

نیاز به تفصیل نیست که چه بسیار موشکافیها و باریک‌بینیهایی در مقالات وجود دارد که در کتابها ملاحظه نمی‌شود. به همان دلیلی که گذشت؛ یعنی مسأله‌محور بودن مقالات. معمولاً نوآوریهای علمی و نظریه‌پردازیهایی آکادمیک در میان مقالات جوانه می‌زند و از آنجا به کتابها راه می‌یابد. پس این تأسف بجاست که می‌نگریم برخی محققان، برای پژوهش در یک موضوع، به دهها و صدها کتاب رجوع می‌کنند و به مقالاتی که در آن باره نوشته شده است، هیچ اعتنایی نمی‌کنند.

راست اینکه در باره حیات و قیام امام حسین علیه السلام تاکنون دهها هزار مقاله به فارسی

نوشته شده است. همه این مقالات، همسنگ و در یک سطح نیستند، بلکه برخی از آنها سرآمد دیگر مقالات هستند. هیچ عاشوراپژوهی نیست مگر اینکه باید بدین مقالات رجوع کند؛ اما سوگمندانه بعضی از آنها در لابلای مطبوعات و مجموعه‌ها و کتابها پنهان است.

کتاب حاضر شامل گزیده‌ای از بهترین مقالات فارسی در باره حیات و قیام امام حسین علیه السلام و فرهنگ عاشوراست. اغلب مطالب این کتاب را مقالات مستقل تشکیل می‌دهد، اما گاه چکیده‌ای از یک کتاب، و یا پاره‌ای از آن، که مشتمل بر بحثی مستقل است، برگزیده شده است.

این کتاب شامل نزدیک به هفتاد مقاله از میان هزاران مقاله است و کوشیده شده بهترین آنها برگزیده شود. معیار ما برای گزینش مقالات عبارت است از:

۱. غنای علمی و اشتغال آن بر توصیف جامع یک مطلب.

۲. تحلیل و نظریه پردازی و مطالعه انتقادی یک موضوع.

۳. نوآوری و ابداع و ارائه نگرشی جدید.

۴. گزارش دقیق و بی طرفانه از یک موضوع.

همه مقالات این مجموعه، بر پایه یک یا چندین معیار فوق برگزیده شده است. به عبارت دیگر، هیچ مقاله‌ای نیست که حداقل یکی از این معیارها را نداشته باشد. به ضرس قاطع می‌توان گفت کتاب حاضر، مانع است و هیچ مقاله ضعیفی در آن یافت نمی‌شود. البته مهم بودن یک مقاله و گزینش آن برای این مجموعه، لزوماً به معنای آن نیست که همه مطالب آن صحیح است. چه بسا مقاله‌ای شامل دیدگاهی باشد که گردآورنده آن را صحیح نمی‌شمارد، اما در عین حال، مهم و جالب توجه است و عاشوراپژوهان باید بدان رجوع کنند.

مقالات کتاب حاضر را به پنج دسته می‌توان تقسیم کرد:

۱. مقالاتی که شامل گزارشی توصیفی از حیات و قیام امام حسین علیه السلام است.

۲. مقالاتی که عهده‌دار هدف‌شناسی امام است و در آن از فلسفه قیام آن حضرت و انگیزه‌ها و اهداف وی سخن رفته است.

۳. مقالاتی که درباره عزاداری و مرثیه و فرهنگ شکل گرفته پیرامون عاشوراست.

۴. مقالاتی که ویژه کتابشناسی و مطالعه انتقادی منابع عاشورایی است.
۵. مقالاتی که به مطالعه موردی درباره امام حسین علیه السلام پرداخته است، و نیز مقالاتی که بیرون از چهار بخش فوق است، اما ویژه امام حسین علیه السلام و عاشورا.
- مناسب است توضیحی در باره هر دسته از مقالات آورده شود: بخشی از مقالات، عهده دار گزارشی دقیق و دور از پیرایه‌ها، در باره حیات و قیام امام حسین علیه السلام است. محض نمونه می‌توان به مقاله «عظمت حسین بن علی»، «سیره امام حسین در کربلا»، «امام حسین و قیام عاشوا» و «از حیات تا شهادت امام حسین» اشاره کرد.
- در دسته‌ای دیگر از مقالات به هدف‌شناسی امام حسین علیه السلام پرداخته شده است. این مقالات را می‌توان به دو بخش تقسیم کرد: در بخشی از مقالات، از اهداف کلی امام حسین علیه السلام سخن رفته است؛ مانند احیای دین، اصلاح امور امت، امر به معروف و نهی از منکر. در بخشی دیگر از مقالات، سخن در این باره است که امام از چه طریقی می‌خواست اهداف فوق را تأمین کند: با شهادت، یا حکومت و یا اموری دیگر. به عبارت دیگر، هدف آن حضرت در هجرت از مدینه به مکه، و از آنجا به طرف کوفه، چه بود: شهادت، یا حکومت، یا اعتراض به نظام خلافت با علم به شهادت. در این بخش، مقالاتی متعدد با دیدگاه‌هایی متفاوت ارائه شده است. از جمله می‌توان بدین مقالات اشاره کرد: «تنزیه ابو عبدالله»، «حکمت شهادت سید الشهداء»، «بحثی کوتاه در باره علم امام»، «شناخت هدف سید الشهداء»، «تطبیق قیام امام حسین با موازین فقهی»، «اسرار و آثار واقعه کربلا» و «انگیزه‌های قیام عاشورا».
- بخشی دیگر از مقالات این مجموعه در باره سوگواری و مرثیه‌سرایی و فرهنگ عزاداری و باید‌ها و نبایدهای آن است. در این بخش ضمن تأیید این سنت و تبیین مستندات شرعی آن، به نقد پاره‌ای از خرافات و تحریفات پرداخته شده است. برای نمونه می‌توان بدین مقالات اشاره کرد: «مستندات روایی فرهنگ گریه»، «ارزیابی گریه»، «عزاداری، بدعت یا سنت»، «پژوهشی در حدیث قتیل العبرة»، «صدق در مقتل خوانی» و «اصلاح سوگواری».

دسته‌ای دیگر از مقالات ویژه کتابشناسی و مطالعه انتقادی منابع عاشورایی است. در این بخش، ضمن گزارشی از سیر مقتل‌نویسی و معرفی توصیفی و تحلیلی برخی

مقاتل، به نقد بعضی از منابع ضعیف پرداخته و نمونه‌هایی از تحریفات آن تبیین شده است. از جمله می‌توان از این مقالات یاد کرد: «سیر تحوّل مقتل نگاری»، «سیری در مقتل نویسی»، «کتابنامه حسینی»، «کتابشناسی کتابشناسیهای امام حسین (ع)»، «ابو مخنف و سرگذشت مقتل وی» و «منابع تحریف پراکن».

برخی دیگر از مقالات این مجموعه، تک‌نگاری در باره یکی از ابعاد شخصیت امام حسین (ع) و یا مطالعه موردی در باره عاشورا است. محض نمونه می‌توان به این مقالات اشاره کرد: «امام حسین در قرآن کریم»، «حسین مَنّی و انا من حسین»، «نگرشی مقایسه‌ای بر قیام امام حسین و عبدالله بن زبیر»، «پژوهشی در حدیث قتیل العبرة». کتاب حاضر به اهتمام مرکز مطالعات راهبردی خیمه و با همکاری عده‌ای از کارشناسان فراهم آمده است. این مرکز، که به هدف عاشورا پژوهی و گسترش فرهنگ آن تأسیس شده، ضمن انتشار مجله‌ای تخصصی با عنوان خیمه، عهده‌دار انتشار یک سلسله آثار در باره امام حسین (ع)، عاشورا و مناسک آیینی است.

کتاب حاضر، که در پنج جلد عرضه می‌شود، دومین اثر از انتشارات این مرکز است که به اهتمام محقق گرامی، آقای محمد اسفندیاری فراهم آمده است. پیش از این نیز کتاب ارزشمند «ثارالله»، تألیف مرحوم آیت الله شیخ حسین عندلیب همدانی، در موضوع مقتل امام حسین (ع) و اصحاب با وفایش چاپ و ارائه شده بود.

هدف از انتشار کتاب مزبور این است که عاشورا پژوهان، مهمترین مقالات در این باره را در ضمن یک مجموعه آسان‌یاب، در اختیار داشته باشند. گزینش برترین مقالات و در کنار هم نهادن آنها به صورت موضوعی، معنایی را باز تولید می‌کند که در صورت پراکندگی، فاقد این خصیصه است. بدان امید که کتاب حاضر در حلّ معضلات عاشوراشناسی و بازخوانی این رخداد تو در تو و ابهام‌زدایی از آن، مؤثر و مفید باشد، بمنّه و کرمه.

مرتضی وافی

مدیر مرکز مطالعات راهبردی خیمه

قم المقدسه، آبان ۸۸